

Zubiaurre

(Zubiarre)

MENDIZABAL ARMENDARIZ familia

ZUBIARRE kale-etxea da, *Bekokalen* kokatua, Amundarain errearen ertzean.

Zubiarre izena, ziurrenera, zubiaren aurrean egotetik etorriko zaio etxeari. Ondoa zen, baita ere, garai bateko gaudu hiltegia edo mataderia.

Pasabide ere bazen *Zubiarre*. Lazkaomenditik Zaldibira etortzeko bide bakarra huraxe zen eta Lazkaomendi aldetik zetozenek bertan uzten zituzten oinetako zaharrak eta berriak jazten, elizara edo enkarguak egitera joateko. Hori ohitura arrunta zen Zaldibiko beste baserriarren artean ere, eta bailara bakoitzak etxeren bateko karreran izaten zuen aldatzeko tokia.

Amona Jazintak, Gregoriren amak, erosi zien *Zubiarre* etxea Etxabeneko Launagatarrei.

Gregori Armendariz eta Loxe Leon Mendizabal 1932an ezkondu ziren Zaldibin. Zaldibin gosaria egin, eta trenaz joan ziren Zaragozara, ezkontz bidaian. Joxe Leon Mendizabal *Muertzakoa* zen, eta *Zubiarrera* ezkondu zenean, Antonio, Gregoriren anaia ere bertan bizi zen.

Joxe Leon barberoa zen, baina ibiltzen zen iturgintzan, pintatzen eta enpapelatzen ere. Etxean ez dute ganadurik izan, animali-zaintzaile handiak izan diren arren. Baratzea ere handia izan dute beti etxerako.

Zaldibitar askok gogoratzen dute *Zubiarre* herriko eskola izana zela gerra aurretik, irakurtzen ikasteko eskola. Beheko pisuan omen zen eskola, eta Errepublikara garaian euskaraz irakasten omen zuten han. Euskaraz irakasten zuten mais-tretako bat Jobita Etxeberria Lizarragakoa omen zen. Hala zioten Elena Mendizabal *Muertzakoa* edota *Aistrango* eneko Matilde Garmendiak. Gerra ondoren ere jarraitu omen zuen eskolak han urte batzuetan, baina gazteleraz erakustera behartuta.

Eskola izateari utzi zionean, jostun eskola bihurtu zen.

Antonio Armendariz, ama Gregoriren anaia, gaztetan Donostian ibili zen lanean, batez ere ikatz-banatzaille. Geroago

Zaldibira etorri eta etxean geratu zen, eta baratze handia egin eta erabili zuen, eta arotz-lanak ere egiten zituen. Antonio, gerra ondoren, herriko epaile izan zen urte askoan, eta baita Launaga familiaren ondasunen administratzaile ere. Beste alde batetik, Tolosan bulegoa zuen *Casser* asaguru-etxearentzat lan egin zuen eta Goierriko baserri asko zituen bezero.

Gregorik eta Joxe Leonek hiru seme-alaba izan zituzten: Maria Jazinta, Mariaxun eta Jexux Mari.

Mendizabal-Armendariz familiako seme-alabek etxetik kanpo egin zuten lana. Maria Jazintak Irunen, Frantziako Migrazio Bulegoetan, Mariaxunek *Biloren*, eta Jexux Mariak Zumarragakoko *Orbegozon*, eta *Indar* fabrikari, Beasainen. Kanpora lanera joateko bizikletan joaten ziren Ordiziara edo Fangioren autobusean, eta handik trenaz.

*Zubiarre*ko hurrengo belaunaldian, bertako alaba Mariaxun Mendizabal Joxe Jabier Iraeta tolosarrarekin ezkondu zen, 1971an. Etxean bizi ziren, artean, aita-amak eta bi anai-arreba. Larraitzen ezkondu ziren, ezkontza-otordua Olaberriko *Castillo* jatetxean egin, eta ezkontza-bidaian Kanariar iletara joan ziren.

Bost seme-alaba izan dituzte: Izaro, Aitor, Xabier, Mikel eta Jon Antton.

*Zubiarre*tarrak oso animaliazaleak izan dira. Jexux Mari semeak berezko sena izan du eta bera izan da maisu, baina bilobek ere ekarri dute zaletasun hori. Zer ez dute hazi eta zaindu *Zubiarren*. Ezagunak dira hango orkatzak, indioilarrak eta, zer esanik ez, *Pako* belea. Orkatza Soriatik ekarria zuten. Orkatza bi kumerekin topatu, bat hartu eta Jexux Mariak etxera ekarri. Biberioa emanez eta berarekin jolas eginez atera omen zuen aurrera, baina oilategian zela, sugeak miztoa sartu eta horrela galdu omen zen orkatza.

Indioilarra, berriz, Benidormetik ekarri zuen. Kabi bat aurkitu omen zuen bost arrautzarekin. Hiru hartu eta kolkoan sartuta ekarri omen zituen Zaldibira. Nahiko bero ez ote zu-

ten izango eta, gauean barrabilen artean izan omen zituen, eta goizean oilaloka bilatu eta hantxe jarri omen zituen. Bi har eta emea atera ziren arrautzetatik, eta Zaldibin urte askoan ikuskizun izan ziren.

Denetan ospetsuena, ordea, *Pako* belea egin zen Zaldibin. Indioilarrak baino gertuago aurkitu zuen Jexux Marik bele-kabia. Han ere bost arrautza ziren, eta haietatik hiru hartu eta etxera ekarri zituen. Bele horiek, hazi ahala, *Zubiarre* ingurua hartu zuten beren lurraldetzat, eta oso ezagun egin ziren Zaldibian eta inguruan, hainbat trastekeria ere egiten zutela. Batzuetan gizon bati txapela kendu eta beste bati jartzen zioten, edo beste toki batean uzten zioten, edota ileapaindegitik dotore ateratako emakumeen gainera joan eta ilea zapaldu.

Jexus Mari izan bada, eta bada ere, animaliak eskura jartzen maisu, bere ilobek ere jaso dute dohain hori. Jon Anttonek, adibidez, txiki-txikitatik oilaskoa erakutsita zeukan eskatzen ziona egiten, eta han ibiltzen zuen bizikletan berarekin, noranahi zihoala.

Jexus Marik bere denbora animaliak hazten eta hezten ematen bazuen, Axunek oso gustuko izan du beti kantatzea. Tiki-txikitatik zuen gustuko eta bere lagunekin hainbat kantu sortu eta kantatutakoa da, horien artean, ezagunena, *Herrixo txiki bat*. 1965 inguruan Goierri aldeko hainbat kantalditan ere parte hartua da *Ez Dok Amairu*-ren kin batera. Herriko abesbatza ere zuzendu izan du.

Pasadizoak

Brunoren giltzak

Kanpaingo Brunori ere ederra egin zion Pako belea. Plazan belearekin eta giltzekin jolasean zebilela, belea giltzak hartu eta non utziko eta Karreaneko teilatu gainean utzi omen zizkion. Joan hadi orain bila!

Ipuinetako protagonista

Pako belea gaztetxoentzako ipuin askotako protagonista bihurtu zuen Iñaki Zubeldia idazleak, eta bere istorioekin argitaratu ditu hurren artean estimazio handia izan duten liburuok: Pako belea. Pako Belearen bihurrikeriak eta Pako belea bosoan.

Erderaz moldatzeko lanak

Biandako Joxepa Garmendia, 1903an jaioa, joaten omen zen Zubiarreko eskolara irakurtzen ikasitera. Euskaraz ez ezik erderaz ere ikasiko zuten nonbait eta, behin, behintzat, Joxepa eta bere laguna pupitrean eserita zeudela, Joxepak ukalondoarekin enbarazu egingo zion, eta esan dio lagunak Joxepari:

- "Me has bultzado, a la maestra decir"

eta Joxepak:

- "Yo también dile".

Joxepak askotan kontatzen omen zien pasadizo hau bere bilobei.

Informazio emaelek: Maria Jazinta, Mariaxun eta Jexux Mari Mendizabal

Joxe Leon Mendizabal eta Gregori Armendariz, gurasoak.

Joxe Leon Mendizabal, Maria Jazinta, (alaba), Gregori Armendariz, Inazio (iloba), Mariaxun eta Jexux Mari, (seme-alabak). 1945

Joxe Jabier Iraeta eta Mariaxun Mendizabal, senar-emazteak.

Joxe Jabier eta Mariaxun (gurasoak), Izaro (alaba) / Aitor, Xabier, Mikel eta Jon Antton (semeak).